Ecel ve kader birdir

Uşak/Akarca Köyü'nden Yüksel Cicik: "Ahzap Sûresi 16. âyet son cümlede, ölümden kaçanların, bundan çok az fayda sağlayacağı yazıyor. Tefhimu'l-Kur'ân'da kaçmaktan çok az fayda sağlanacağı söylenmiş. Bu ne demektir? Bediüzzaman'ın; öldürülen kişinin eceli konusunun bu âyeti yorumlar yönü var mı? Kader-i muallâk ne demektir?"

Bahsettiğiniz âyetin meali şöyledir: "De ki: 'Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçıyorsanız, kaçış size kesin olarak bir yarar sağlamaz; böyle olsa bile, pek az (bir zaman) dışında metalanıp yararlandırılmazsınız." 1

Ölümden kaçan kişi bundan fayda sağlayacağını, meselâ kaçınca ölmeyeceğini düşünebilir. Veya bir savaş esnasında düşman askeri tarafından öldürülmekten korkar, hücumu terk eder ve kaçar. Bu kişi kaçmakla ölümden kurtulamaz.

Esasen, ölümün, kaçanları daha çabuk bulacağı genel kuraldır.
Eğer farz-ı muhal düşman kurşunundan kurtulsa bile, bunu bir yarar saysa bile, daha sonra kendi devletince sorgulanır, yargılanır ve belki de ölüm cezasına çarptırılır.

Ya da en nihayet, düşman askerinden ve kendi devletinden kurtulsa bile, bir gün kaderinde zaten var olan ölüm gelip kendisini bulur.
Çünkü değişmez gerçek şudur: "Her nefis ölümü tadıcıdır." 2

Keza Kur'ân, "Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır." 3 buyuruyor.

Dolayısıyla, kişi kaderindeki ölümden kaçamaz. Sadece kaçtığını zanneder. Bir süre bununla avunur.

Onun kaderinde o an ölüm yok idiyse, o kaçsa da, kahramanca vuruşsa da ölmez. Onu düşman askeri veya başka bir etken öldüremez.

Çünkü Kur'ân bildiriyor ki: "Her ümmet için bir ecel vardır. Onların ecelleri gelince,

ne bir saat ertelenir, ne de öne alınır.” 4

Bu âyeti Bediüzzaman Hazretleri veciz ifadesiyle, “Ecel birdir; tegayyür etmez.” 5 sözüyle tefsir ediyor.

Netice olarak, âyete göre esasen, ölümden kaçan bundan bir fayda sağlayamaz.

Belki az bir şey faydalanabilir.
Bu da takdirde varsa.
Takdirde yoksa faydalanamaz!

Söz konusu (bahsettiğiniz) âyetin sonundaki istisna, yukarıya mealini aldığımız Araf Sûresi 34. âyetiyle sınırlandırılmıştır.

Yani, ecel gelmemişse bir süre faydalanabilir.
Eğer eceli gelmişse, bitmiştir. Artık bu kaçış ona bir fayda sağlamaz!
Öldürülen kimsenin eceli konusunda Bediüzzaman, ehl-i sünnetin görüşünü açıklıyor:
Yani, ecel birdir. Hayat veren ve ölüm takdir eden Allah’tır.
Ölüm, hayat gibi mahlûktur ve nimettir.6
Öldürülen kimse katilin katletmesi ile değil; eceliyle ölmüştür.
Başka bir ifadeyle, katil, öldürdüğü adamın ömrünü kısaltarak, ecelini öne almış değildir.

Çünkü Allah’ın takdirinde bulunan ecel, başka bir varlığın müdahalesi ile öne alınmaz, geciktirilmez; ve hiçbir şekilde değişmez, değiştirilmez.

Ecel ânı, kişinin öldüğü veya öldürüldüğü andır.
Katil varsa, bu ancak bir sebeptir.
Katil olmasaydı, eğer ecel gelmişse, başka sebepler olacaktı!
Bediüzzaman bu meseleyi katil ile barışmak gerektiğini açıklarken şöyle zikrediyor:
“Hakikat ve maslahat sulhtur. Çünkü ecel birdir, değişmez. O maktül (öldürülen kimse), her halde, ecel geldiğinden daha dünyada kalmayacaktı.” 7

Bu yaklaşım, bahsettiğiniz âyeti de elbette açıklıyor.

Kader de tek bir kavramdır aslında. Kader-i muallâk kavramı sadece teknik bir terimden ibarettir. İnsanın cüz’î irade alanını anlatıyor.

Yani, Kelâmcılar doğum, ölüm, erkek veya kız olmak, göz ve saç rengi gibi hususları kader-i mutlak kavramıyla; ibadet yapmak, iyilik veya kötülük yapmak, hırsızlık yapmak gibi insanın iradesine bağlı davranışları da kader-i muallâk kavramıyla açıklamışlardır.

Fakat temelde her iki tecelli de sadece kaderdir.
Kaderde yoksa insan iradesi hiçbir şeye müdahil olamıyor.
İşte âyet: “Allah dilemedikçe siz hiçbir şeyi isteyemezsiniz.” 8

Ve işte Bediüzzaman’ın bu âyeti tefsiri: “Meşiet-i İlâhiye asıldır, kader hâkimdir. Meşiet-i İlâhiye, meşiet-i insaniyeyi geri verir, ‘İzâ câel-kaderu umiye’l-basar” (Kader konuşursa basiret kör olur) hükmünü icra eder. Kader söylese, iktidar-ı beşer konuşmaz, ihtiyar-ı cüz’î susar.” 9

Dipnotlar:

1- Ahzab Sûresi: 16.
2- Al-i İmran Sûresi: 185; Enbiya Sûresi: 35; Ankebut Sûresi: 57.
3- Nisa Sûresi: 78.
4- Araf Sûresi: 34.
5- Tarihçe-i Hayat, s. 440; Emirdağ Lâhikası, s. 313.
6- Mektubat, s. 13.
7- Şuâlar, s. 418.
8- İnsan Sûresi: 30.
9- Mektubat, s. 56.